

A TITKOK AZ ÚRÉI

5Móz 29,29

Nem tudom emlékszik-e még valaki közületek gyermek- vagy ifjúkori emlékvesszes füzetére. Aki elfelejtette, hogy milyen is volt ez a füzet, keresse meg gyermeke vagy unokája iskolai füzetei között azt, amelyik a fiók legmélyére van rejtve. Ha fellapozza, azt fogja látni, hogy minden lap jobb felső sarka be van hajtvva és rá van írva: titok. További illetéktelen kíváncsiságra nem bizatlatk: gyermeketek így is nagyon meg fog sértődni, ha észreveszi, hogy valaki a dolgai között kutatott. Az a füzet csak az övé, személyes titka. Inkább azt ajánlom, vegyük elő a mi emlékes füzetünket, hisz ilyen is van, lapozzuk fel életünk képzeletbeli könyvét! Mindjárt az első oldalra be van írva a nevünk, ki volt édesapánk, édesanyánk, hol, mikor születünk. A lap jobb felső sarka azonban itt is be van hajtvva: a születés, születésünk ezeken az ismereteken túl titok. Es minden további lap ugyanilyen: eszmélésünk, életutunk meghatározó élményei, állomásai mind-mind egy-egy titkot rejtenek, az események mögött a miértek emberi értelemmel megválaszolhatatlan kérdései sorakoznak. Az is titok, mikor érkezünk az utolsó laphoz. Annyit sejtünk csupán, hogy az utolsó mondat befejezetlensége, a maga nyitottságában, végső titka lesz életünknek. Sok emléket, ismeretet, tudást foglal magában életünk könyve, de ugyanannyi titkot is rejt. Legnagyobb örömünk e titkok feltárulkozása és feltárása, legnagyobb bánatunk, hogy mindig maradnak olyan dolgok, események, amelyeknek titkát sohasem fogjuk megismerni. A világ, az élet rejtelmekkel van átszóve, s „rejtelmek, ha zengenek“ (József Attila), úgy állunk őrt köztük, mint mesében.

Éppen ezért mai beszédem és a jövő vasárnap a titkokkal, a rejtelemmel fogok foglalkozni: hátha könnyebb lesz így számunkra az „örtalás“!

Az első, amit meg kell vizsgálunk, a titok, a rejtelem lényege. Mi a titok? Azért különösen érdekes ez a kérdés, mert azt kell meghatározunk, amit nem tudunk, nem ismerünk. A titok kettős, természete eléggé szétesővé teszi fogalmát: titok az, amit más ismer, tud, de előttünk rejt, de az is titok, amit mi ismerünk, de nem osztunk meg másokkal. A titok háterszága a teljes ismeretlen, ebből születik, táplálkozik, áll elő. A titok legfontosabb jellemzője az, hogy mint az ismeretlen hírnöke, mindig sejtet és félelemmel vegyes vonzódást, kíváncsiságot ébreszt. Az ismeret, a titok kipattanása e homályos hatalom kitérülkozása és „megrablása“ egyidőben. Ezért van az, hogy a tudás hatalom, az ismeret erőt jelent, a nem ismerés pedig a gyengeséggel, kiszolgáltatottsággal egyértelmű. Ez azonban már nem mindig így igaz: gyakran épp a megismerés, a titokzatos mélységekbe való betekintés az, amely elveszi az ember erejét, megbénítja, kiszolgáltatja. Egy dolog biztos: a titokzatosság a nagy- és kisbetűs életnek egyaránt állandó jelzője. Közhely, hogy a lét nagy kérdéseit homály burkolja, rejt. Mindennapi életünkben

is gondolkodás nélkül fel tudunk sorolni egy féltucatnyi olyan dolgot, ami titkos. A gyermekkori emlékvésés füzet behajtott jobb felső sarkától egyenes út vezet a felnőttkor titkaiig. Van titkos hivatal, tárgyalás, irat, társaság, van titkolt szerelem és gyűlölet, van felderíthetetlen bűneset és titkosrendőr. A titok megfejtése a lényege a keresztrejtvénynek, találós kérdésnek, fejtörő játéknak. Halottainknak „kriptát“, rejtkehelyet építünk. Egyaránt szeretjük a titok halálosan komoly és játékos formáit.

Ezek után már nem lehet meglepő, inkább természetes, hogy a titok a vallásnak is szerves része, velejárója, sőt: titkos vallás is van. A vallás fejlődésének egy bizonyos szakaszán valósággal elburjánoztak az úgynevezett „misztérium“ vallások, melyek követői a legteljesebb, legszigorúbb elzárkózottságban éltek. A beavatottak csak nehéz próbák során át juthattak előbbre a vallás megismerésében, idegen nem vehetett részt a vallás szertartásain. A titkos társaságok és rendek sokáig őrizték e vallások hagyományait, s talán még ma is őrzik. Ha a vallásra nézve nem is tekintjük meghatározónak a túlhajtott, szélsőséges titokzatosságot, a misztikumot, a hit világa elválaszthatatlan a rejtelemtől. Nem is lehet ez másként, hisz a vallás, a hit központjában az a végtelen, hatalmas lény áll, akinek léte a költő szerint úgy világol, mint a tűző nap, ezért szemünk bele nem tekinthet (Berzsenyi D.) Isten egyik örök jelzője a „rejtőzködő“, a „Deus absconditus“ otthonos fogalom a teológiában.

Szerintünk Isten létének és személyes voltának legfőbb bizonyosága épp az Ő titokzatossága, rejtőzködése. Aki elrejtí magát, az van és hatalommal bír arra, hogy ezt megtehesse. Célja is van ezzel minden bizonynyal. A titokzatosság a szellemi, lelki létezés legsajátosabb jegye, jellemzője: épp az döntené le trónjáról Istent, ha önmaga titkát kiszolgáltatná. „Uram, miért állasz távol? Miért rejtőzöl el a szükség idején?“ — kérdezi Istent a zoltáríró (10,1), s úgy érzem imádsága a legnagyobb bizonyítéka Isten személyes létének: a halott bálványok előtt bármennyire is kézzelfoghatóak, nem születik imádság, azt csak az élő Isten szelleme válthatja ki a vele rokon, szintén láthatatlan emberi lélekből. Isten személyiségében a titokzatosság az Ő hatalmának a palástja. Minden titok mögött Isten áll, s az Ő gondviselése nyilatkozik meg vagy marad rejtve előttünk minden rejtelemben. Miért kell ennek így lennie? Az egyik lehetséges válasz az volna, hogy Isten félti a maga hatalmát az embertől, hogy önzésében rejtí el magát. A másik felelet egy, a földi életből vett hasonlat alapján az, hogy Isten szeret minket. Gondoljunk arra, hogy a szülő gondolatai, érzései, tervei is titkosak a gyermek számára mindaddig, amíg fel nem nő. A kisgyermek nem érti a szülő intézkedéseinek magyarázatát, nem ismeri akaratát, s a szülő nem magyarázhat meg mindent gyermekének, bárhogyan is szeretné. Ez azonban nem akadály, sokkal inkább az eszköze annak, hogy a gyermek gondtalanul élhessen a szülői szeretet fényében és melegében. Amíg nem ismerjük az élet igazi gondjait, boldogok vagyunk: ezért olyan szép a gyermekkor. Ezért csak a felnőtt ember értheti meg azt, élettapasztalata birtokában, amit Madách Imre így fogalmaz meg és mondat el Istennel „Az ember tragédiája“ halhatatlan lapjain: „Ne kérdd / Tovább a titkot, mit jótékonyan / Takart el istenkéz vágyó szemedtől. / Ha látnád, a földön mulékonyan / Pihen csak lelked, s túl örök idő vár: / Erény nem volna itt szenvedni többé. / Ha látnád, a por lelkedet felissza: / Mi sarkantyúzna, nagy eszmék miatt / Hogy a múló perc élvéről lemondj? / Míg most, jövőd ködön csillogva

át, / Ha percnyi léted súlyától legörnyedsz, / Emel majd a végetlen érzete. / S ha ennek elragadna büszkesége, / Fog korlátozni az arasznyi lét. / És biztosítva áll nagyság, erény.“

A végső igazságokra szomjas örök ember, a mindenkori Ádám e szerető titokzatosság jegyében éli azóta is életét, Mózes meglátása sohasem fogja érvényességét elveszíteni: „a titkok az Úréi, a mi Istenünkéi.“

Jézus is ismerte Istennek e titokzatosságát. A Hegyi beszédben az alamizsnaosztással kapcsolatosan utal erre: „a te alamizsnád titkon legyen; és a Te Atyád, aki titkon néz, megfizet néked nyilván“ (Mt 6,4). Jézus ugyanezt az imádkozással és bűjtöléssel kapcsolatban is megismétli. Az evangélium gyakran utal arra, hogy Jézus néha elkerülte a nagy nyilvánosságot, egyes dolgokat csak tanítványai előtt fedett fel. Szeretett félreeső helyeken megpihenni, s arra intette tanítványait, hogy várjanak még a teljes, döntő színrelépéssel. Isten titokzatossága Jézus vallásában nem központi jelentőségű ugyan, de nem is idegen tőle: Isten szellem volta hordozza, s Istenországa szemmel látható, lelki, szellemi természetében jut kifejezésre.

A beszédem alap gondolatául választott bibliai vers második feléről szeretnék szólni. Ez arra figyelmeztet, hogy bár Isten maga is titok és a „titkok az Úréi“, Isten nem rejti el magát teljesen az ember elől, kinyilatkoztatja, kijelenti magát: „a kinyilatkoztatott dolgok pedig miénk és a mi fiainké mind örökké.“ Isten felfedi az ember előtt az ő lényét, hogy akaratát megismerhessük s az életünk törvényévé lehessen. A világ Isten megismerése által, a kipattanó, felfedezett titkok világosságában lett igazi otthonunk. Egyik egyházi énekünk nagyon szépen fogalmazza meg az isteni kijelentést s annak okát, magyarázatát: „Titkát a mindenség kitárta / Szerelmedben, szerelmedért.“ Istenben az Ő szeretet volta, az emberhez való szeretetteljes közeledése szünteti meg, oszlatja el a titokzatosságot. Ismét a szülő-gyermek viszonyra hivatkozhatunk: nincs nagyobb öröme a szülőnek, mint lassan felnőtté váló gyermekével beszélgetve feltárni előtte lelkét, elmondani életét, megmagyarázni, mit miért tett, átadni tudását, élettapasztalatát. E feltárulkozás teremti meg szülő és gyermeke között a szeretet mélyebb formáját, a barátság bizalmát az addigi ösztönös kapcsolat helyett. A nevelés, a felnőtt korba való átlépés e beszélgetések által koronázódik meg, fejeződik be. Emlékezzünk csak vissza, milyen örömet és boldog felelősségre ébredést jelentett számunkra az a perc, amikor észrevettük, hogy szüleink felnőttek tekintenek és úgy is viszonyulnak hozzánk. Milyen más szemmel tekintettünk rájuk, mennyivel jobban tiszteltük és szerettük őket, amikor már nem a félelem, hanem a barátság kötött hozzájuk a szeretetben!

Ha a szellem alapvető jegyének, a személyiség lényegi vonatkozásának tekintettük a titokzatosságot, ugyanezt kell mondanunk a megnyilatkozásról, a kijelentésről is. Máté evangéliuma rideg törvényszerűséggel fogalmazza meg ezt: „Nincs oly rejtett dolog ami napfényre ne jöjjön“ (10,26). Isten kijelentése azonban sokkal több egy titok kiderülésénél: Isten nem elszenved, hogy megismerjük Őt, a kijelentés alapja az Ő személyes döntése: Isten akarja, hogy ismerjük az Ő akaratát s miattunk akarja ezt, mint mennyei Atyánk. Az efézusi levélben Pál apostol nagyon szépen fogalmazza meg ezt: Isten „az Ő akaratjának titkát az Ő jó kedve szerint, melyet eleve elrendelt magában“, ismertette meg (1,9). Ha az évezredek másodperceknek tekintjük, Isten ugyanannyit várt

arra, hogy gyermeke, az ember, felnőjön hozzá, mint amennyit a földi szülő vár gyermeke felnövekedésére. Erre a tudatos találkozásra nézett és néz a teremtés és gondviselés nagy munkája, ezért kaptunk Istentől lelket és lelki tehetségeket. A hit Isten ajándéka, hogy őt megismerjük, az emberi lélek egyetemes nyelve. A Biblia, a hívő emberek nemzedékeinek e csodálatos alkotása, Isten megismerésének csodálatos tárháza és forrása. Hogy mennyire tudatos volt az isteni kijelentés ajándéka a Biblia íróinak lelkében, arról könnyen meggyőződhetünk: nem kell mást tennünk, mint fellapozni szentkönyvünket. Jób könyve szerint Isten „feltárja a sötétségből a mélységes titkokat, és a halálnak árnyékát is világosságra hozza“ (12,22). A Prédikátor szerint a végső ítélet az összes titkok feltárása előzi meg (12,16). Jézus gyakran állítja, hogy ő Istenországáról való tudását mennyei Atyjától nyerte, s Pál apostol szerint a kereszténység nem más, mint Isten titkos, elrejtett bölcsességének a szó-lása (1Kor 2,7).

Minden, amit a világról, önmagunkról tudunk, Isten kijelentésén alapszik. A próféta tisztsége ezért örök: Isten akaratát állandóan kutatni kell, feltárni és megismertetni, mert az az emberi élet alapja.

Isten előttünk való kitárulkozása két dologra figyelmeztet: a titkok elhallgatása és feltárása egyaránt szeretet, hit és bizalom kérdése. Isten hisz és bízik bennünk, értékkel minket, és szeret akkor is, ha megőrzi titokzatosságát, akkor is, ha feltárja titkait előttünk. Kijelentése és titokzatossága az Ő gondviselésének eszközei mindenkor.

Isten megismerése, az ember tudatos és öntudatlan találkozása mennyei Atyjával ezért a legnagyobb dolog az életben, életformáló tényező és üdvösségünk alapja. Nem véletlen, hogy Dávid Ferenc, a nagy „Istenkereső“ legkedvesebb bibliai verse ez volt: „Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust“ (Jn 17,3).

A rejtelem, a titok örök kísérője marad életünknek. Sohasem veszít időszerűségéből az, amit Pál apostol a szeretet himnuszában olyan szépen fogalmazott meg: „most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről-színre; most rész szerint van bennem az ismeret, akkor pedig úgy ismerek majd, a mint én is megismertettem“ (1Kor 13.12).

Isten titokzatosságának nem szabad elkeserítenie minket, ellenkezőleg: hittel, bizalommal és bátorsággal kell eltöltenie. Az ismeret a rejtelem útján halad előre, de ez az út a szeretet útja és teljességre vezet. André Malraux írja a titokzatosságról: nem az a rejtelem, hogy a létbe vettünk, hanem az, hogy elég érvet találunk magunkban e börtönben is ahhoz, hogy nemlétünket kétségbe vonjuk. Hívó emberek vagyunk. Gyakran kétségkedő, kicsinyhitű, de mennyei Atyánk szeretetének biztonyságára eljutott gyermekei Istennek. Így olvassuk mindenkor Mózes szavait, s így lapozgassunk mindig életünk titkokkal teli könyvében: „A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi; a kinyilatkoztatott dolgok pedig miénk és a mi fiainké mind örökké . . .“ Ámen.

KICSODA TUDJA AZ EMBEREK KÖZÜL AZ EMBER DOLGAIT?

1Kor 2, 11—15

„A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi...“. A múlt vasárnap e bibliai vers alapján indultunk el a titok megismerésének útján, Mózeszt választva útitársul.

Ez alkalommal Pál apostolhoz szegődünk, hogy a titkot, a rejtelmet úgy is megvizsgáljuk, ahogy az az emberi lélekben és közösségben jelentkezik és megnyilvánul. A titkok ugyanis nemcsak az Úréi: az emberi lélek, mint Isten szellemének egy paránya szintén a rejtelmek világához tartozik, lelkünkben és lelkünk által a szellemvilág titokzatosságának részesei vagyunk.

Az ember egyik legszebb önmeghatározása számomra Ady Endre „Szeretném ha szeretnének“ című verse, s talán azért, mert benne a titok, a rejtelem is felbukkan. Hadd idézzük fel most együtt e verset „Sem utódja, sem boldog őse, / Sem rokona, sem ismerőse / Nem vagyok senkinek, / Nem vagyok senkinek. /! Vagyok, mint minden ember: fenség, / Észak-fok, titok, idegenség, / Lidérces, messze fény, / Lidérces, messze fény. / De, jaj, nem tudok így maradni, / Szeretném magam megmutatni, / Hogy látva lássanak, / Hogy látva lássanak. /! Ezért minden: önkínzás, ének: / Szeretném, hogyha szeretnének /! S lennék valakié, / Lennék valakié“.

Összecseng ez a vers Pál apostol szavaival: „Kicsoda tudja az emberek közül az ember dolgait? Bizony, titkok otthona az emberi lélek s a szokrateszi „ismerd meg önmagadat!“ ezért maradt ma is az egyik legnagyobb emberi feladat. Végző soron Isten titkait is azért kutatjuk, hogy általa megértsük életünket, önmagunkat; Freud óta nagyon sokat fejlődött a lélektan, tudománnyá lépett elő az, ami addig homályos és bizonytalan kísérlet volt csupán. Ma tudományos módszerekkel hatolnak le az emberi lélek olyan mélységeibe, amelyek régen csak a vallásos élmény és az álom útján jelezték létezésüket. A titkok azonban titkok maradtak: senki sem tudta felszámolni őket.

Csupán köznapi emberek vagyunk, de ez nem jelenti azt, hogy „egyszerű“ emberek. Minden ember lelki világa egyformán bonyolult, s tudatos és tudattalan rezdüléseiben ugyanaz a vágy munkál: szeressenek minket és legyünk valakié. Ezért van minden: rejtőzködésünk és kitárulkozásunk; önkínzásunk éneke mindenkor a szeretetért eseng, a valóság nyelvén: Istenért és az ő országáért. Néha úgy érezzük, hogy benne élünk, máskor elérhetetlenül távolinak tűnik; Istenországa néha bizonyosság, máskor kétség és majdnem mindenkor rejtelem. Mégis, nemcsak Mózes az, aki azzal biztat, hogy Isten titkai a kinyilatkoztatás által a mieink és a mi fiainkéi: Jézus is ezt állítja. Máté evangéliuma szerint így szólt tanítványaihoz: „néktek megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának titkait“ (13,11). A titkolózás és kitárulkozás kettőssége nemcsak Istenre, hanem az emberi lélekre is jellemző, s a cél itt is ugyanaz: az ismeret előrehaladása a szeretet útján. A titok az ember személységéhez tartozik, s mint ilyen a szellem hatalmát igazolja.